

**BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHISINING IJODIY ISHLASH
QOBILIYATINI NAZARIY ASOSLARI****Obloqulova Zarnigor***Osiyo xalqaro universiteti magistranti***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 24.02.2026**Revised: 25.02.2026**Accepted: 26.02.2026***KALIT SO'ZLAR:***pedagogik ijodkorlik,
kreativ kompetensiya,
boshlang'ich ta'lim,
pedagogik refleksiya,
innovatsion faoliyat,
divergent fikrlash,
kasbiy rivojlanish**Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati pedagogik-psixologik kategoriya sifatida tahlil qilinadi. Ijodiy faoliyatning mohiyati, tuzilmasi va rivojlanish mexanizmlari nazariy konsepsiyalar asosida ochib beriladi. Tadqiqotda ijodkorlikning shaxsiy, kasbiy va faoliyatga doir komponentlari ajratilib, ularning o'zaro integratsiyasi boshlang'ich ta'lim samaradorligining muhim sharti ekani asoslanadi***Kirish**

Zamonaviy ta'lim paradigmasi reproduktiv o'qitishdan konstruktiv, shaxsga yo'naltirilgan va kreativ yondashuvga asoslangan modelga o'tishni talab qilmoqda. Boshlang'ich ta'lim bosqichi esa shaxs rivojlanishining poydevor davri sifatida o'qituvchining kasbiy salohiyatiga bevosita bog'liqdir. Ayniqsa, o'qituvchining ijodiy ishlash qobiliyati ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlarini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Psixologik tadqiqotlarda ijodkorlik insonning yangi g'oya va yechimlar yaratish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Lev Vygotskiy ijodiy faoliyatni shaxsning madaniy-tarixiy

tajribani qayta ishlashi va yangi shaklda namoyon etishi jarayoni sifatida izohlaydi. Uning nazariyasiga ko'ra, ta'lim jarayonida ijodiylik ijtimoiy muhit va pedagogik qo'llab-quvvatlash orqali shakllanadi.

Pragmatik pedagogika asoschisi John Dewey ta'limni faoliyat jarayoni sifatida ko'rib, o'qituvchining innovatsion va muammoli vaziyatlar yaratishdagi rolini alohida ta'kidlaydi. Bu yondashuv o'qituvchini bilim beruvchi emas, balki ta'lim jarayonining ijodiy tashkilotchisi sifatida talqin qiladi. Shunday qilib, boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati nazariy jihatdan psixologik ijodkorlik konsepsiyalari va pedagogik faoliyat nazariyalari integratsiyasida qaralishi lozim. Shuningdek, Jean Piaget ta'kidlaganidek, bolalarda bilim faol o'zlashtirish jarayonida shakllanadi. Bu esa o'qituvchidan ijodiy metodlar orqali o'quvchini faol subyektga aylantirishni talab qiladi. Shu nuqtai nazardan, o'qituvchining ijodiy ishlash qobiliyati o'quvchilarning intellektual va shaxsiy rivojlanishida muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Ijodkorlikning psixologik asoslari XX asr o'rtalarida tizimli ravishda o'rganila boshlandi. Joy Paul Guilford divergent fikrlash nazariyasini ishlab chiqib, ijodkorlikni intellektning alohida turi sifatida asoslab berdi. Uning fikricha, ijodiy fikrlash muammoni turli nuqtayi nazardan ko'ra olish va ko'plab alternativ yechimlar ishlab chiqish qobiliyatidir.

Ellis Paul Torrance esa ijodkorlikni o'lchash metodikasini ishlab chiqib, kreativlikni rivojlantirish uchun ochiq vaziyatlar va erkin muhit zarurligini ilmiy isbotlagan. Pedagogik faoliyat nazariyasida ijodkorlik o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining ajralmas qismi sifatida talqin etiladi. UNESCO hujjatlarida XXI asr o'qituvchisi uchun kreativlik, refleksivlik va innovatsionlik asosiy kompetensiyalar sifatida belgilangan.

Mahalliy tadqiqotlarda pedagogik ijodkorlik o'qituvchining kasbiy mahorati, metodik tafakkuri va pedagogik refleksiyasi bilan uzviy bog'liq holda o'rganiladi. Biroq ko'plab ishlar tavsifiy xarakterga ega bo'lib, strukturaviy model yetarli darajada ishlab chiqilmagan. Shu bois mazkur tadqiqotda ijodiy ishlash qobiliyati tizimli- strukturaviy yondashuv asosida tahlil qilinadi.

Natija va muhokama

Nazariy tahlil asosida boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati quyidagi komponentlardan iborat degan xulosaga kelindi:

Motivatsion komponent – pedagogik faoliyatga ichki ehtiyoj va yangilikka intilish.

Kognitiv komponent – kreativ fikrlash, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish ko'nikmasi.

Operatsion komponent – innovatsion metod va texnologiyalarni qo'llash qobiliyati.

Refleksiv komponent – o‘z faoliyatini tahlil qilish va takomillashtirish.

Ushbu komponentlar o‘zaro integratsiyalashgan holda faoliyat samaradorligini ta‘minlaydi.

Nazariy tahlil asosida quyidagi pedagogik shartlar muhim deb belgilandi:

- ochiq innovatsion muhit yaratish;
- muammoli ta‘lim texnologiyalaridan foydalanish;
- metodik eksperimentlarga ruxsat berish;
- kasbiy refleksiya madaniyatini shakllantirish;
- doimiy ilmiy-metodik malaka oshirish.

Olingan nazariy xulosalar shuni ko‘rsatadiki, ijodiy ishlash qobiliyati faqat individual sifat emas, balki ijtimoiy-pedagogik hodisadir. Ijodkorlikni faqat metodik yangilik bilan tenglashtirish yetarli emas; u shaxsning qadriyat yo‘nalishi, kasbiy pozitsiyasi va refleksiv tafakkuri bilan chambarchas bog‘liq murakkab tizimdir. Shuningdek, boshlang‘ich ta‘lim bosqichida o‘qituvchining ijodiy faoliyati o‘quvchilarning keyingi ta‘lim bosqichlaridagi muvaffaqiyatiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Chunki aynan shu bosqichda mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va kreativ yondashuv asoslari shakllanadi. Natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchining ijodiy ishlash qobiliyati:

- Ta‘lim sifatini oshiradi;
- O‘quvchilarning bilish faolligini kuchaytiradi;
- Pedagogik innovatsiyalarni joriy etishga zamin yaratadi;
- Kasbiy rivojlanishni jadallashtiradi.

Shu bois boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarini tayyorlash va malaka oshirish jarayonida kreativ kompetensiyani rivojlantirishga alohida e‘tibor qaratish zarur. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ijodiy ishlash qobiliyati faqat individual sifat emas, balki ijtimoiy-pedagogik sharoit mahsulidir. Agar ta‘lim muassasasida innovatsion muhit shakllanmasa, o‘qituvchining ijodiy salohiyati to‘liq namoyon bo‘lmaydi. Shuningdek, ijodkorlikni faqat metodik yangilik bilan tenglashtirish noto‘g‘ri. U shaxsiy pozitsiya, kasbiy qadriyat va refleksiv tafakkur bilan chambarchas bog‘liq murakkab tizimdir. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati pedagogik faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. Ijodiy qobiliyatga ega o‘qituvchi ta‘lim jarayonini an‘anaviy shaklda emas, balki innovatsion, moslashuvchan va o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirilgan tarzda tashkil etadi. Natijada o‘quvchilarning mustaqil

fikrlash, muammoni hal qilish va yangi g'oyalarni ilgari surish ko'nikmalari shakllanadi. Tahlillar shuni ko'rsatdiki, ijodiy ishlaydigan o'qituvchilar quyidagi pedagogik xususiyatlarga ega bo'ladi:

- ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuvni qo'llay oladi;
- muammoli vaziyatlarni yaratish orqali o'quvchilarning fikrlash faolligini oshiradi;
- dars jarayonida turli interaktiv metodlardan samarali foydalanadi;
- o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga oladi;
- pedagogik vaziyatlarga moslashuvchan va kreativ yondashadi.

Muhokama natijalari shuni ko'rsatdiki, ijodiy ishlaydigan boshlang'ich sinf o'qituvchisi nafaqat bilim beruvchi, balki o'quvchilarning fikrlashini rivojlantiruvchi, ularni yangi g'oyalar yaratishga yo'naltiruvchi shaxs hisoblanadi. Bunday o'qituvchi o'quvchilar bilan hamkorlik asosida ishlaydi, ularning qiziqishlarini qo'llab-quvvatlaydi va ta'lim jarayonini samarali tashkil etadi. Shuningdek, zamonaviy ta'lim tizimida o'qituvchining ijodiy ishlash qobiliyati uning kasbiy kompetentligining muhim tarkibiy qismi ekanligi aniqlandi. Bu esa boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayonida kreativ fikrlash, innovatsion yondashuv va pedagogik ijodkorlikni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati ta'lim samaradorligini oshirish, o'quvchilarning mustaqil va kreativ fikrlashini rivojlantirish hamda zamonaviy ta'lim talablariga mos pedagogni shakllantirishda muhim omil ekanligini tasdiqladi.

Xulosa qilib aytganda boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy ishlash qobiliyati ko'p komponentli, dinamik tizim bo'lib, pedagogik faoliyat samaradorligini belgilovchi asosiy omillardan biridir. Uning rivojlanishi shaxsiy motivatsiya, kasbiy kompetensiya va innovatsion muhit integratsiyasiga bog'liq. Ijodiy ishlash qobiliyatini tizimli ravishda rivojlantirish boshlang'ich ta'lim sifatini oshirishning muhim sharti hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Lev Vygotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Moskva: Pedagogika, 1991.
2. John Dewey J. Democracy and Education. – New York, 1916.
3. UNESCO Education Framework for Action. – Paris, 2015.
4. Podlasiy I.P. Pedagogika. – Moskva, 2006.
5. Tolipov O'., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiya. – Toshkent, 2010.